

2. Марчант Джо. Сила самовнушения: как наш разум влияет на тело. Наука и вымысел. Пер. с англ. А.К. Смирнова. Санкт-Петербург: «Азбука-Аттикус», 2016. 352 с.
3. Рамос Д. Исследование плацебо. В кн: Денис Жименос Рамос. Душа тела. Юнгианский подход к психосоматике. Москва: «Добросвет», «Городец», 2016, с.169-176.
4. Rossi, Ernest Lawrence. The Psychobiology of Mind-Body Healing. New Concepts of Therapeutic Hypnosis. New York: W. W. Norton, 1983, p.3-19.
5. Шерток Л. Возвращаясь к проблеме внушения. В кн: Бессознательное. Природа. Функции. Методы исследования. Том 4. / Под. ред. А.С. Прангишвили, А.Е. Шерозия, Ф.В. Бассина. Тбилиси: Мецниереба, 1985, с.106-115.

REFLECȚII BIOETICE ASUPRA FENOMENULUI DE DOPAJ ȘI ETICA SPORTULUI

Victoria Federiuc, magistru în bioetică, asist. univ.

Artiom Jucov, dr. în șt. med., conf. univ.

Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”

victoria.federiuc@usmf.md artiom.jucov@usmf.md

BIOETHICAL REFLECTIONS ON THE DOPING PHENOMENA AND SPORTS ETHICS

In professional sport, doping is the use of prohibited drugs that improve the physical performance of athletes. Historically speaking, the origins of doping in sports have their roots since the ancient times, and the opinions of the public and of the athletes have varied greatly from country to country over the years. The general tendency among sports authorities and organizations over the last few decades has been to strictly regulate the consumption of doping substances in sports. The reasons for the ban are in particular the health risks of drugs that improve performance, equal opportunities for athletes and the benefits of sport without doping for the entire society. Public debates associated with the use of substances with a recent doping effect have entered the focus of bioethics, which could become an effective lever in guiding moral decisions in sport.

„Tot ceea ce cunosc, cu cea mai mare siguranță, despre moralitate și menirea omului îi datorez sportului”

Albert Camus

În sportul de performanță, dopajul reprezintă utilizarea de droguri interzise care îmbunătățesc performanța athletică a sportivilor. Istoric vorbind, originile dopajului în sport își au rădăcinile încă de la apariția sportului în antichitate, iar opiniile publicului și ale sportivilor au variat foarte mult de la o țară la alta de-a lungul anilor. Tendința generală în rândul autorităților și organizațiilor sportive în ultimele câteva decenii a fost de a reglementa strict consumul de substanțe dopante în sport. Motivele interdicției sunt în special riscurile pentru sănătate ale medicamentelor care îmbunătățesc performanța, egalitatea de șanse pentru sportivi și beneficiile sportului fără dopaj pentru societate. Dezbaterile publice asociate utilizării substanțelor cu efect de doping recent au intrat în vizorul bioeticii, care ar putea deveni o pârghie eficientă în ghidarea deciziilor morale în sport.

Unele surse indică că folosirea unor substanțe sau alimente cu efect de doping se practicau încă din perioada antică în timpul Jocurilor Olimpice [1]. Cu toate acestea, pentru prima dată măsurile anti-doping și adoptarea unei liste de substanțe interzise a fost pusă în aplicare după moartea ciclistului Knut Jensen la Jocurile Olimpice din 1960. Prima listă de substanțe interzise a fost aprobată de Comisia Medicală a Comitetului Olimpic Internațional (CIO) în 1968, iar în 1999 a fost înființată Agenția Mondială Anti-Doping (WADA), a cărei misiune este promovarea și coordonarea la nivel internațional a luptei împotriva dopajului. Documentul fundamental care servește drept instrument pentru atingerea acestui scop este Codul mondial anti-doping, adoptat pentru prima oară în 2003 [2]. În conformitate cu acesta, o substanță sau o metodă este inclusă în lista interzisă dacă îndeplinește cel puțin două dintre cele trei criterii: posibilitatea de a îmbunătăți sau dovadă că a îmbunătățit performanțele sportive; dovada unui risc potențial sau actual pentru sănătate și folosirea acesteia contravine spiritul sportului.

Conform prevederilor Codului Mondial Anti-Doping „Programele privind prevenirea dopajului în sport trebuie să se axeze pe valori și să fie destinate sportivilor și personalului asistent al sportivilor...”. Același cod, în Art.18 prevede faptul că „Principiul fundamental în ceea ce privește programele de informare și educare pentru un sport fără dopaj...este acela de a păstra spiritul sportului neatins de fenomenul nociv al dopajului” [2].

Spiritul sportului este definit și ca „sărbătoare a spiritului, corpului și minții umane”. În codul WADA se menționează încapsularea a numeroase valori, printre care: etică, fairplay și onestitate; sănătate; excelență în per-

formanță. Acest criteriu a fost adesea criticat, deoarece este considerat prea subiectiv și cu siguranță nu concret sau bazat pe fapte, ceea ce face dificilă justificarea. Cu toate acestea, criteriul spiritului de sport face bine pentru a păstra etosul original al sportului, pentru a asigura menținerea cursei concurenței.

Deci care este rolul eticii în lumea sportului? Care sunt valorile fundamentale ale sportului? Etica derivă de la grecescul "etos" – principiu, bază, fundație – ce subînțelege un set de arhetipuri, modele și valori care formează caracterul fiecărei persoane și se traduc, prin acțiune, în modul lor de a fi. Etica este astfel setul de norme de comportament și moduri de viață prin care ființele umane tind să realizeze valoarea bunului.

Etica, ca sistem de valori, ne ajută să fim conștienți de faptul că nu putem trăi oricum, că în viață nu este permis totul și că comportamentul nostru are consecințe asupra celorlalți și asupra societății pe care o ajutăm să o creăm. Aceeași viziune ar trebui aplicată practicării activităților fizice și sportive ale educației fizice în școli, care implică activități sportive multiple, care susține pluralitatea și multidimensionalitatea acestor practici și a conținutului – care este obiectul de studiu. Acest conținut se extinde dincolo de dezvoltarea calităților fizice și abilităților motorii și sportive și îndrumă profesorii (antrenorii) în ceea ce privește nevoia de a dezvolta alte aspecte care au legătură mai mare cu individul în ansamblul său, cum ar fi educația pentru sănătate și educația pentru valori. În acest sens, activitățile fizice și sportive, datorită capitalului singular pe care îl posedă, pot și ar trebui să fie utilizate și în vederea dezvoltării eticii ca sistem de valori legate de fenomenul sportiv și educațional.

Așadar conceptul de „spirit al sportului” este unul larg și este caracterizat prin un șir de valori: fair-play, onestitate, sănătate, excelență în performanță, caracter și educație, plăcere și bucurie, spirit de echipă, devotament și angajare, respect față de legi și regulamente, respect pentru propria persoană și pentru ceilalți participanți, curaj, comunitate și solidaritate și bineînțeles sport fără dopaj [3].

Deoarece dopajul devine tot mai mult o problemă în sporturile de elită, o atenție din ce în ce mai mare le revine problemelor asociate fenomenului de doping. Măsurile antidoping și de prevenire a dopajului care se axează în primul rând educația pedagogică în rândul tinerilor rămân a fi încă puțin eficiente. Filosofia sportului abordează pe larg problema dopajului prin prisma discursului etic, care se pare că nu este suficient integrat în

programele anti-doping. Acest studiu propune o retrospectivă a aspectelor morale asociate practicării sportului de performanță din perspectiva etică și bioetică.

Substanțele sau metodele care maschează efectul substanțelor interzise sunt de asemenea interzise. Deși ar putea părea o sarcină ușoară de a face distincția între substanțele care permit o concurență loială sau neloială, deliberările referitoare la lista interzisă sunt dificile și provoacă controverse.

Unele substanțe enumerate în Lista inhibitoare nu îmbunătățesc deloc performanța. În acest caz, medicamentele recreaționale nu îndeplinesc acest criteriu. Cannabis se află pe listă încă din 2004, când WADA a adoptat-o, deși nu s-a dovedit niciodată că îmbunătățește performanța. În schimb, cofeina stimuloare nu este interzisă – deși poate îmbunătăți în mod clar performanța. Există, de asemenea, multe dezbateri asupra criteriilor care stau la baza aprecierii unei metode sau substanță drept stimuloare a performanței. Educația noastră, factorul genetic, materialele folosite, cum ar fi echipamentul sau îmbrăcămintea specializată, sunt factori care contribuie la îmbunătățirea performanței, dar nu sunt incluse pe lista interzisă [4].

”Fără o listă interzisă, sportul ar gravita în jurul inovației medicamentelor și a substanțelor dopante, și nu pe atleți” afirmă Pascal Borry, bioetician și membru al comitetului de etică al WADA.

Trebuie remarcat faptul că o substanță trebuie să îndeplinească numai două dintre cele trei criterii, pentru a fi interzisă. Aceasta înseamnă că, dacă un medicament dăunează sănătății și spiritului sportului, atunci acesta va fi inclus pe listă. Lista interzisă, se întreabă Borry P. Și James R. într-un articol publicat pe blogul universității din Leuven, merge prea departe prin interzicerea unei astfel de varietăți de substanțe, dintre care multe nu îmbunătățesc capacitățile atletice? Pe de o parte, testele efectuate pentru aceste substanțe sunt costisitoare și durează în timp, iar unii experți propun introducerea acestui prim criteriu obligatoriu, pentru a justifica interzicerea unei substanțe. Dopajul prin definiție este practica creșterii performanței, prin administrarea unor substanțe chimice stimuloare care dau o forță provizorie. Cu toate acestea, există un argument împotriva introducerii primului criteriu obligatoriu. Aceasta ar însemna că substanțele care sunt doar suspecte, dar a căror efect de doping nu a fost încă demonstrat, nu vor putea fi adăugate pe listă. Iar demonstrarea efectului real al acestor substanțe poate fi făcută doar în baza unor studii clinice riscante [5].

Conform unor experți dopajul este pur și simplu un mijloc de a adapta corpul sportivului la presiunile fizice ale sportului – argumentând că dopa-

jul este de fapt opus riscului pentru sănătate. În plus, multe substanțe din listă nu au fost cercetate corespunzător pentru a demonstra un risc pentru sănătate, deoarece cercetarea lor clinică este limitată sau neetică, motiv pentru care substanțele din lista interzisă (care îndeplinesc al doilea criteriu) trebuie să aibă doar potențialul de a provoca daune. În cele din urmă, sportul de elită este un risc în sine. Majoritatea sportivilor își riscă viața în fiecare zi, prin depășirea limitelor, așa că pare nelocal faptul că nu există legi care să reglementeze standardele unor performanțe, cum ar fi viteza sau distanța maximă care poate fi parcursă de un atlet, dacă dopajul reprezintă un risc pentru sănătate. Cu toate acestea, criteriul de risc pentru sănătate a fost pus în aplicare dintr-un motiv. WADA dorește să asigure sănătatea și bunăstarea indivizilor care practică sportul – ceea ce afectează întreaga societate. În condițiile în care sportivii de elită sunt cei care stabilesc etalonul performanțelor pentru sportivii amatori, aceștia ar trebui să fie conștienți de aspectele legate de sănătate. În plus, prin faptul că WADA urmărește îmbunătățirea sănătății sportivilor în și din afara concurenței, acest lucru reduce povara sistemului de sănătate. Dacă toți sportivii s-ar dopa, o mare parte dintre ei ar avea nevoie de tratamente spitalicești sau ar ceda în timpul competițiilor. Criteriul de sănătate al WADA asigură faptul că atleții nu se deprind prea mult prin dopajul riscant. Acest lucru este benefic pentru toți – atleții, publicul larg și părțile interesate [5].

Referințe bibliografice

1. Panayiotis J. Papagelopoulos, Andreas F. Mavrogenis, Panayotis N. Soucacos. Doping in Ancient and Modern Olympic Games. In: *Orthopedics*, 2004, Vol.27, No.12, p.1226-1231. <https://doi.org/10.3928/0147-7447-20041201-05>.
2. World Anti-Doping Code. World Anti-Doping Agency. 2015. In: <https://www.wada-ama.org/en/resources/the-code/world-anti-doping-code> (accesat: 16.04.2019).
3. Olympic Charter. International Olympic Committee. Lausanne, 2019, In: https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/General/EN-Olympic-Charter.pdf#_ga=2.69550036.511554479.1570047222-1758078217.1570047222 (accesat: 02.10.2019).
4. 2020 Prohibited list. The world anti-doping code international standard. World Anti-Doping Agency. In: https://www.wada-ama.org/sites/default/files/wada_2020_english_prohibited_list_0.pdf (accesat: 02.10.2019).
5. Borry Pascal, James Rosemary. An end to doping: how do we make sports fair for everyone? In: <https://kuleuvenblogt.be/2016/07/28/an-end-to-doping-how-do-we-make-sports-fair-for-everyone/> (accesat: 02.10.2019).